

nové služby, knihy, akce a další zajímavosti online

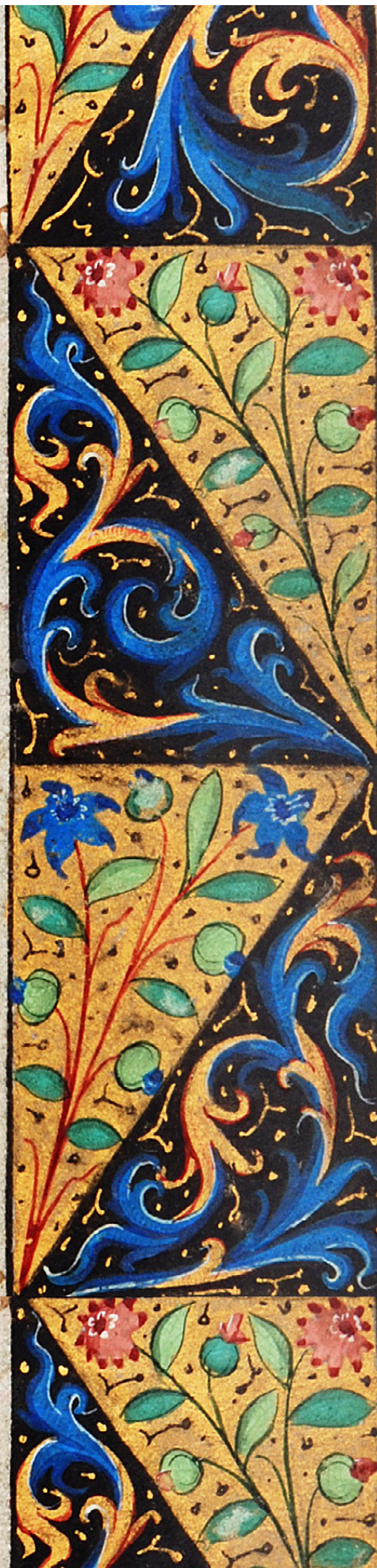
Ous
radu
toru
meu
itatu.
Dne
ad ad
mua

Summe festina **C**ia
pi **S**icut erat. Ant.
Dum esset ps d.
Ixit dñs dommo
meo sede a dextris meis.

Rok 2021 bude rokem návratu k normálu

Encyklopedie slovanských jazyků a lingvistiky

Webarchiv v hledáčku mezinárodní konference EWA

e-zpravodaj Národní knihovny ČR

ročník 8 | číslo 1 | 2021 | leden–únor
dvouměsíčník

Adresa vydavatele a redakce:

Národní knihovna ČR, Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
IČ 00023221, DIČ CZ00023221

E-mail: e-zpravodaj@nkp.cz

Telefon: 221 663 279 (H. Vajnerová),

221 663 252 (S. Vondráková)

Výkonná redakce:

Hana VAJNEROVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ

Redakční rada:

Irena MAŇÁKOVÁ (předsedkyně), Jana HUŇOVÁ,

Karolína KOŠŤÁLOVÁ, Petra ŠŤASTNÁ

Grafické zpracování:

Tereza ELIÁŠOVÁ

Příspěvky připravili:

Lukáš BABKA, Hana HLUŠIČKOVÁ, Zuzana KOPEČNÁ,
Jan LUKAVEC, Matouš MĚŠŤÁNEK, Kateřina NEKOLOVÁ,
Andrea PROKOPOVÁ, Vít RICHTER, Lucie ŠENVAJC,
Hana VAJNEROVÁ, Anna VANDASOVÁ, Soňa VONDRÁKOVÁ

Obrazová dokumentace:

Acoma; Lukáš Babka; Enfo; Humoristické listy; Kozuch;
Rudolf Krziwanek; Kjetil Lenes; oddělení rukopisů a starých
tisků NK ČR; odbor komunikace NK ČR; odbor služeb NK ČR;
PetrusSilesius; Světozor; valentinská.cz; vydavatelské oddělení
NK ČR; výstavní oddělení NK ČR; Webarchiv NK ČR; wikipedie;
www.jewishmuseum.cz; www.pozitivni-noviny.cz

e-zpravodaj NK ČR je dostupný na adrese:

e-zpravodaj.nkp.cz

Přihlášení k odběru e-zpravodaje:

e-zpravodaj.nkp.cz

Foto na titulní straně:

*Knihna hodinek, fol. 52 r, Útěk do Egypta, kolem roku 1490,
NK ČR, sign. XXIII G 89*

Co je nového

3

Provoz knihovny po Novém roce

Rok 2021 bude rokem návratu k normálu

Encyklopedie slovanských jazyků a lingvistiky

Knížní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme:

– *S knihou v ruce. Kolektivní monografie k životnímu
jubileu PhDr. Veroniky Procházkové*

– *CATALOGUS COLLECTIONIS OPERUM ARTIS MUSICAE
ECCLESIAE SANCTISSIMAE TRINITATIS IN KOLEČ*

– *Knihovna v obci. Příručka pro starosty a zastupitele*

– *Koncepce rozvoje knihoven v České republice*

– *na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030*

– *Projekt S knížkou do života a čtenářská gramotnost*

Představujeme

5

Doplňování Národního konzervačního fondu

Online vzdělávání

Co se děje za zavřenými dveřmi

Webarchiv v hledáčku mezinárodní konference EWA

Zajímavosti a tipy

7

Co čte knihovník? / *Knihovní hrady, lékárny a věznice*

Digitální sbírky v NDK – Díl V.: Sportu zdar!

Historické události z let končících jedničkou v Kalendáři
historickém Daniela Adama z Veleslavína

Zveme vás

10

Proměny venkovské architektury v 19. a 20. století v Čechách

Co je nového

Provoz knihovny po Novém roce

Vážení čtenáři, provoz knihovny po vánočních a novoročních svátcích bude zahájen v pondělí 4. ledna 2021. V době přípravy tohoto dvojčísla neznáme omezení, která budou platit po Novém roce. Sledujte proto, prosím, aktuální informace na webu Národní knihovny ČR. Podrobný přehled provozní doby včetně uzavírek najdete [zde](#).

Rok 2021 bude rokem návratu k normálu

Vít Richter

Rok 2020 byl rokem opravdu zvláštním a vše nasvědčuje tomu, že nám asi na dlouhá léta uvízne v paměti, stejně jako některá minulá výročí poznamenaná dějinnými pohyby nebo mimořádnými událostmi. Mým přáním pro rok 2021 je, aby to byl rok, který si budeme pamatovat především jako dobu návratu k normálu, kdy naše životy i práce postupně vplují do běžného střídání dní, aniž bychom se museli obávat o své zdraví, nebo odmítat setkání s přáteli.

Rok 2021 bude rokem zlepšení našich služeb. Budeme moci po několika letech rekonstrukce hostivařského depozitáře oznámit svým návštěvníkům i veřejnosti, že všechny knihy i časopisy jsou běžně dostupné a lze je využít ke studiu. Krátce po začátku roku 2021 ještě více rozšíříme dostupnost Národní digitální knihovny pro české knihy a časopisy chráněné autorskými právy. Naši registrovaní čtenáři i čtenáři jiných knihoven budou moci ze svého domova či zaměstnání číst plné texty publikací vydaných do roku 2007.

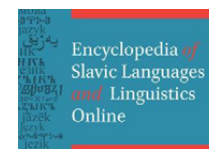
Národní knihovna se bude celý rok připravovat na svůj nový úkol, aby od ledna 2022 mohla začít systematicky shromažďovat a dlouhodobě uchovávat elektronické knihy a časopisy vydané nakladateli v České republice. Povinnost odevzdávat vydané digitální dokumenty bude nakladatelům nově uložena zákonem.

Rok 2021 bude také rokem zahájení výstavby dalšího depozitáře v Hostivaři. Bude to první krok k tomu, aby se po delší přestávce mohla opět rozeběhnout revitalizace Klementina. Věřím také tomu, že v novém roce představíme novou vizi pro budoucí novostavbu Národní knihovny a začneme ji spolu s Ministerstvem kultury prosazovat.

Překonat pandemii a vrátit se k běžnému životu nebude vždy jednoduché a bude od nás vyžadovat velké soustředění, hodně sil, vzájemné pochopení a hlavně pevné zdraví.

Encyklopedie slovanských jazyků a lingvistiky

Lukáš Babka

Od listopadu 2020 mají registrovaní uživatelé NK ČR zajištěn přístup k elektronické příručce „Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online“, kterou zakoupila Slovanská knihovna. Jde o postupně budovaný referenční slovník, za jehož přípravou stojí renomované nizozemské vydavatelství Brill. Formou rozsáhlých recenzovaných studií nabízí encyklopedie odborné zpracování všech důležitých aspektů slovanské jazykové rodiny od jejich indoevropských počátků až po současnost, jakož i řadu textů o interakci slovanských jazyků s jinými jazykovými skupinami. Jednotlivé texty, jejichž autory jsou přední lingvisté z mnoha zemí světa (včetně České republiky), vznikají pod editorskou koordinací profesora slovanských jazyků a literatur Kansaské univerzity Marca L. Greenberga, vedoucí oddělení jazykovědy Chicagské univerzity Lenore A. Grenoble a mezinárodního týmu pomocných redaktorů.

Hlavní tematické celky představují studie k dějinám a vývoji jednotlivých slovanských jazyků a k historii jejich výzkumu, dále k otázkám gramatickým, syntaktickým, dialektologickým a morfologickým. Řada hesel se věnuje vzájemným vztahům jednotlivých slovanských jazyků i jejich vztahu k jazykům ostatních skupin: především románským, germánským, ugrofinským a baltským, k židovským jazykům i k jazykům původních obyvatel Sibiře a některým mikrojazykům. Svě místo má v encyklopedii také čeština, která je v rejstříku zastoupena hesly: čeština, spisovná čeština, hovorová čeština, obecná čeština, česká přehláska, jazyk české diaspory, Pražský lingvistický kroužek, Pražská lingvistická škola a Pražská fonologická škola.

V současnosti obsahuje encyklopedie více než sto hesel, jejich počet se do roku 2023 navýší na více než čtyři sta. Po završení přípravy elektronické verze počítá Brill rovněž s knižním vydáním. Encyklopedie je dostupná pro všechny registrované uživatele NK ČR, a to buď z počítačů ve studovnách NK ČR nebo vzdáleným přístupem přes autentizaci Shibboleth.

Knižní novinky aneb v NK ČR knihy také vydáváme:

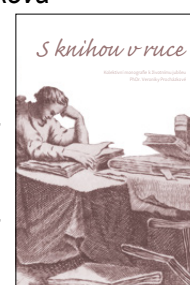
Hana Hlušíčková

S knihou v ruce

Kolektivní monografie k životnímu jubileu
PhDr. Veroniky Procházkové

K vydání připravila Alena Císařová Smítková

Hlavním tématem kolektivní monografie, jež zahrnuje úctyhodných 18 příspěvků rozdělených do čtyř kapitol, jsou předměty, jež jsou jubilančce velmi blízké. Jsou to totiž knihy, nedílná součást našeho života. Spoluvytvářejí nejen naši kulturu, ale pomáhají i při vzdělávání a zaznamenávají naše dějiny. Tato publikace si klade za

cíl přiblížit některé oblasti, ve kterých hrály a dodnes hrají knihy významnou roli. Je to dlouhodobý výzkumný úkol nejen pro historiky, medievisty, kodikology, archiváře či knihovníky, ale též ostatní vědecké disciplíny užívající při své práci knihu v nejširším možném významu. Tým odborníků z různých oborů se pokusil zachytit průřez všemi těmito důležitými oblastmi knižní kultury napříč časem. Publikace, jež zahrnuje barevnou obrazovou přílohu, je mimo jiné také dokladem, jaké bohatství uchovává Oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny, v jehož čele jubilatka dlouhá léta působila jako vedoucí oddělení.

Národní knihovna ČR, Praha 2020, 1. vydání, 323 stran
ISBN 978-80-70-727-8 (brož.)

CATALOGUS COLLECTIONIS OPERUM ARTIS MUSICAE ECCLESIAE SANCTISSIMAE TRINITATIS IN KOLEČ

Sestavili Lucie Havránková a Karel Veverka

Tematický katalog vychází jako již jedenáctý díl ediční řady NK ČR Catalogus Artis Musicae in Bohemia et Moravia Cultae. Je opatřen předmluvou, která objasňuje historii vzniku hudební sbírky původně uložené ve farním kostele ve středočeské obci Koleč a v roce 1985 zakoupené pro sbírku Hudebního oddělení NK ČR. Publikace obsahuje ediční zprávu, rejstříky, nákrasy filigránů a barevnou obrazovou přílohu, která dokumentuje Koleč jako významné lokální středisko kultury. Katalog je určen nejen k badatelskému využití, ale také pro interpretační umělce a zájemce o poznání regionálních hudebních sbírek, neboť představuje významný dokument o pěstování církevní vokální hudby na českém venkově koncem 18. a počátkem 19. století.

Národní knihovna ČR, Praha 2020, 1. vydání, 312 stran
ISBN 978-80-70-731-5 (brož.)

Rádi bychom vám také představili tři publikace, které vydala NK ČR – Knihovnický institut s finanční podporou Ministerstva kultury ČR a které jsou distribuovány zdarma. Jsou rovněž přístupné online.

Jsou to metodické příručky:

Knihovna v obci. Příručka pro starosty a zastupitele

Příručka je určena nejen starostům a zastupitelům obcí a měst, ale také architektům, projektantům, interiérovým designérům, ale také všem pracovníkům v kulturních a vzdělávacích institucích a v neposlední řadě všem, kteří chtějí získat komplexní pohled na knihovny a rozvíjet s nimi úzkou spolupráci, protože aby knihovny mohly plnit své nové role, je nutné, aby představitelé obcí, pracovníci knihoven i účastníci strany v komunitách vytvořili novou vizi veřejných knihoven a využili příležitostí, které se nabízejí. Pro plnění role knihovny jako vzdělávacího, kulturního a komunitního centra jsou rovněž důležité její prostory. Předkládaná pří-

ručka proto přináší základní soubor informací a příkladů dobré praxe, které mohou pomoci rozvíjet knihovnu v obci.

Národní knihovna – Knihovnický institut, Praha 2020,
1. vydání, 44 stran
ISBN 978-80-7050-729-2 (brož.)
a ISBN 978-80-7050-730-8 (online)

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030

V Koncepci je formulována základní vize rozvoje systému knihoven v rámci tří základních pilířů: Knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit, Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce a Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství. Analytická část zahrnuje PEST analýzu, sektorovou (vnitřní) analýzu a SWOT analýzu, které pojednávají oblast knihoven z hlediska vlivu vnějšího prostředí i vnitřních faktorů i příležitostí a rizik. Strategická část obsahuje vizi rozvoje do roku 2027 ve členění výše uvedených tří pilířů, k nimž jsou přiřazeny teze a strategické cíle. Realizační část představují implementační opatření – aktivity a dílčí projekty nezbytné pro splnění cílů.

Národní knihovna – Knihovnický institut, Praha 2020,
1. vydání, 86 stran
ISBN 978-80-7050-734-6 (brož.)
a ISBN 978-80-7050-735-3 (online)

Projekt S knížkou do života a čtenářská gramotnost

Metodická příručka pro práci knihoven s dětmi ve věku 3–6 let

Veronika Laufková a kol.

Základem metodické příručky ke druhé etapě projektu *S knížkou do života* (Bookstart) je stať PhDr. Veroniky Laufkové, Ph.D., z Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání a Katedry české literatury Pedagogické fakulty UK v Praze. Do publikace dále přispěly scénáři programů pro děti ve věku 3–6 let Markéta Dubnová z Knihovny města Hradce Králové, Mgr. Hana Hellebrantová, Mgr. Marta Malchárková a Mgr. Pavla Řehová z Knihovny města Ostravy a Jana Roškotová z Městské knihovny Sedlčany. Úvod napsala a publikaci sestavila Mgr. Zlata Houšková ze Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP).

Národní knihovna – Knihovnický institut, Praha 2020,
1. vydání, 92 stran
ISBN 978-80-7050-732-2 (brož.)
a ISBN 978-80-7050-733-9 (online)

Představujeme

Doplňování Národního konzervačního fondu

Anna Vandasová

V předchozích článcích o Národním konzervačním fondu jste se mohli dočíst, že jeho základ je budován především na povinném výtisku, což například u neperiodických publikací znamená, že vydavatelé musí od všeho, co vydají, dodat 4 celostátní povinné výtisky. Po jednom je posílají do Moravské zemské knihovny v Brně a Vědecké knihovny v Olomouci a dva zasílají Národní knihovně. První z nich je umístěn do Národního konzervačního fondu a druhý do Univerzálního knihovního fondu, který slouží především k prezenčním výpůjčkám a reprografickým službám. Nesmíme však zapomenout na to, že právo celostátního povinného výtisku bylo ustáleno až ve 30. letech 20. století, a i potom se stávalo, že některé výtisky do Národní knihovny nedorazily.

To vše je příčinou toho, že ani Národní konzervační fond není zcela úplný. Jeho správci, a především pracovníci akvizice, nepřetržitě pracují na tom, aby ho postupně doplňovali. Práce to není jednoduchá, naopak spíše mravenčí a někdy i detektivní. Tento úkol je znesnadněn i tím, že v Národní knihovně ještě není hotova retrospektivní katalogizace, což znamená, že ne všechny svazky mají své katalogizační záznamy, resp. jednotky v elektronickém katalogu. Při dohledávání se tak nelze spolehnout pouze na vyřukání údajů na klávesnici počítače. Pokud se totiž jedná o dokumenty starší roku 1995, je nutné propátrat i lístkové katalogy.

Jedním ze zdrojů doplňování jsou vlastní rezervní fondy Národní knihovny, které jsou umístěny v externím depozitáři v Neratovicích a dlouhá léta zůstávaly nezpracované. To se však změnilo díky několika výzkumným projektům (Virtuální depozitní knihovna, IN-PROVE: budování Integrovaného prostředí pro PRůzkum, Ochranu, Výzkum a Evidenci novodobých knihovních dokumentů, <http://vdk.nkp.cz>) a v současné době je velká část bohemikální produkce zpracována. Od roku 2012, kdy zpracovávání začalo, je ročně do NKF doplňováno několik stovek exemplářů. Dalším zdrojem jsou dary. Pokud někdo věnuje Národní knihovně knihy, vždy se nejprve prověřuje, zda jsou v NKF.

Velmi důležitou částí při retrospektivním doplňování Národního konzervačního fondu je cílené vyhledávání chybějících dokumentů, kterému se věnují pracovníci akvizice. Kromě toho, že dohledávají exempláře, které v NKF nejsou vůbec, mají za úkol doplňovat i různé podoby konkrétního vydání. Například se může stát, že máme svazek brožovaný, ale vázaný už nikoliv. Dokumenty také často vycházely na různých typech papíru, jako speciální číslované výtisky, bibliofilie apod. Toto všechno chceme v NKF podchytit.

Jedním z nástrojů, který by měl v procesu akvizice pomáhat, je také aplikace Virtuální depozitní knihovna, která porovnává katalogy NK ČR, Moravské zemské knihovny (MZK) i Vědecké knihovny v Olomouci (VKOL), a lze díky ní vyfiltrovat publikace, jež například jsou v MZK a VKOL, ale v NK ne. Díky tomu jsou ale zjištěny a jejich seznam předán pracovníkům, aby se pokusili je získat.

Jak je vidět, proces kompletace Národního konzervačního fondu je náročným a dlouhodobým úkolem, který však nese své ovoce a fond je nejkompletnější konzervační sbírkou v ČR. Nezbyvá než poděkovat všem, kteří se na doplňování podílejí.

Online vzdělávání

Kateřina Nekolová

V roce 2020 byly samozřejmě veškeré aktivity ovlivněny pandemií koronaviru a vládními opatřeními. Tyto události přinesly velký zvrat i do vzdělávání, které se ve valné většině přesunulo do online prostředí. V Národní knihovně jsme se tomu museli přizpůsobit.

Rekvalifikační knihovnické kurzy se už v předchozích letech částečně přesunuly do formy e-learningu. Prezenční výuka byla doplněna o online přednášky a testy, což jsme letos o to více ocenili. Dosud jsme však neměli příliš zkušeností s webináři a online schůzkami. Na to jsme si museli všichni rychle zvykat.

Pražská organizace SKIP ve světle událostí uspořádala dvě online akce pro knihovnice a knihovníky. První z nich byl červnový seminář „Vzdělávání 350 let po Komenském“ s Miroslavem Hřebeckým z organizace EDUin. V rámci semináře se mluvilo hlavně o vlivu aktuálních událostí na neformální vzdělávání dospělých. V srpnu na něj navázala Eva Cerniňáková se seminářem „Videokonference jako prostředek pro vzdělávání v knihovnách“. Účastníci tohoto semináře se dozvěděli více o praktických aspektech přípravy a konání videokonferenčního vzdělávání. Ohlasy na oba semináře byly velmi pozitivní, ze zpětné vazby vychází najevo, že stále více knihovnic a knihovníků si s novými formami vzdělávání umí poradit.

Online seminář s Miroslavem Hřebeckým

Co se děje za zavřenými dveřmi

Lucie Šěnvajc

V době pandemie, kdy se rušila jedna událost za druhou, se tento trend nevyhnul ani Národní knihovně ČR. Ovšem než abychom plakali nad neuskutečněnými akcemi, raději se ohlédneme za těmi, které se i během této nepříznivé situace podařilo Odboru komunikace realizovat.

Na začátku roku 2020, kdy nikdo nic zlého netušil, v Národní knihovně probíhala pravidelná setkání nad rukopisy z našich fondů. Cyklus Z klementinských pokladů a na něj navazující Exponát měsíce, tedy rukopis, vystavený v předsálí Všeobecné studovny, probíhaly až do březnového uzavření knihovny.

*Přednáška Matematika, fyzika a astronomie
16.–18. století ve fondu Národní knihovny*

Do té doby se také realizovala dvě setkání Labyrintu věd(ění) – univerzity prvního věku pro děti od 10 do 15 let. Bohužel, účastníci univerzity byli ochuzeni o červnové slavnostní závěrečné setkání, které pravidelně probíhá v Zrcadlové kapli. Ani podzim Labyrintu věd(ění) moc nepřál, takže přednášky nahradila podzimní literární soutěž, jejíž výsledky budou známy v lednu 2021.

Zrcadlová kapele v roce 2020 nebyla zcela osiřelá – v únoru přivítala účastníky mezinárodní konference „Malé jazyky a literatury ve velkém světě“, která společně s výstavou proběhla k 95. výročí založení Československého PEN klubu. Klementinum se také stalo dějištěm netradičního divadelního představení *Paměť jsme my*, které bylo připomínkou Mezinárodního dne památky obětí holokaustu.

Z divadelního představení Paměť jsme my

Před podzimním uzavřením se v Zrcadlové kapli stihl odehrát koncert barokní hudby v podání souboru Collegium Marianum a proběhlo slavnostní udílení Ceny Jiřího Ortena pro mladé autory do 30 let a Ceny Ivony Březinové, která byla udělena vítězům v literární soutěži pro mládež od 10 do 18 let.

Rok 2020 byl bohatý na filmové štáby, které do Klementina zavítaly. Zahraniční filmaři využívali nádvoří Klementina jako svoje zázemí a Všeobecná studovna posloužila jako kulisa při natáčení reklamy. Několikrát se v prostorách Národní knihovny objevily i štáby České televize – v Barokním knihovnickém sále se natáčela epizoda dokumentárního cyklu *Modrá krev* a pomyslným zlatým hřebem pak bylo živé vysílání pořadu *Fokus Václava Moravce* ze Zrcadlové kaple.

Fokus Václava Moravce, 10. 11. 2020

Webarchiv v hledáčku mezinárodní konference EWA

Andrea Prokopová

Letošní rok byl bohatý na zrušené konference. Díky technologiím bylo ale možné setkat se s odborníky alespoň ve virtuálním prostoru. V online podobě proběhl i první ročník konference EWA: Engaging with Web Archives pořádaný irským Maynooth University Arts and Humanities Institute. Pozvání přijal například Niels Brügger, odborník v oblasti mediálních studií, nebo profesorka Jane Winters z University of London, která se věnuje oblasti digital humanities a vzdělávání knihovníků. Pro zájemce přikládáme odkaz na online sborník.

Hlavním posláním konference bylo zvýšit povědomí o možnostech využití webových archivů v oblasti výzkumu napříč obory, jako jsou sociální vědy, politologie, mediální studia, informační i počítačová věda a další. Právě využití dat pro další výzkum se věnuje projekt Vývoj centralizovaného rozhraní pro vytěžování velkých objemů dat z webových archivů, kterého je český Webarchiv součástí. Spolu se Západočeskou univerzitou v Plzni a Sociologickým ústavem AV ČR spolupracujeme na rozhraní, které má výzkumníkům umožnit přístup ke sklizeným datům Webarchivu v mezích platné legislativy. Počin je to unikátní, a tak jsme byli přizváni, abychom na zmíněné konferenci prezentovali naše dosavadní výsledky (záznam prezentace naleznete zde: <https://www.youtube.com/watch?v=CMGD-ZOuVTv0&t>).

Projekt reflektuje rostoucí zájem vědců a výzkumníků o data v jejich nezpracované podobě, nad kterými mohou provádět analýzy, vizualizace nebo s daty dále pracovat. Pokud bychom se podívali blíže na fáze projektu, nejprve proběhla hloubková analýza obsahu sklizených dat Webarchivu. V druhé fázi již vznikaly prototypy softwaru pro vyhledávání dat, probíhalo testování a nastavení procesů. Výsledkem třetí fáze by mělo být uživatelsky přívětivé rozhraní pro vyhledávání v datasetech archivovaných dat. Více informací o projektu najdete na stránkách Webarchivu.

*Příspěvek Metadata for social research
na online konferenci EWA: Engaging
with Web Archives*

Zajímavosti a tipy

Co čte knihovník? Knihovní hrady, lékárny a věznice

Jan Lukavec

Podle literárního vědce **Jiřího Trávnička** se Češi kromě jiného vyznačují tím, že mají relativně velké domácí knihovny.

Některé výzkumy naznačují, že úspěšnost dětí závisí i na tom, jestli doma mají všeobecnou encyklopedii (i když s nástupem Wikipedie možná tento faktor ztrácí na významu). Trávniček optimisticky píše, že bydlet mezi knihami „není tedy nic snobského či intelektuálního. Dívat se na knížky ještě sice nemusí znamenat, že je čteme, nicméně už jsme v jejich dosahu a vlivu“.

V českém prostředí podle něj domácí knihovny sloužily i jako jakési „pevnosti“ – například proti režimu –, díky nimž bylo možné „přežít zlé časy“, takže v nich vedle koupených či zděděných knih stály svazky z politických důvodů vyřazené z veřejných knihoven. (Pokud se budou opakovaně vracet pandemické vlny zavírající veřejné knihovny, role těch domácích jistě znovu poroste.)

Odvrácenou stranou je fakt, že domácí knihovna se zakázanými materiály se mohla v jistých situacích proměnit i v důkaz proti jejímu pronásledovanému majiteli. Z „pevnosti“ se tak stávala „časovaná bomba“. Knihovny ovšem ukrývají i knihy, které nedospělým čtenářům zakázali dospělí – kvůli jejich explicitně erotickému obsahu. Pak se mohou stávat cílem objevitelských cest a dobrodružných poutí za zakázaným ovocem.

„Svědčit“ mohou knihy proti svému majiteli i po jeho smrti, například o knihovně F. X. Šaldy se traduje, že se v ní našly publikace s nerozřezanými stránkami, i když na ně slavný kritik napsal recenze. A ještě dalším problémem jsou pozůstalostní knihovny – jako celek je nechce přijmout žádná veřejná knihovna. Málokdy je totiž jejich majitel tak slavná osobnost jako Milan Kundera, který svoji osobní knihovnu nedávno daroval Moravské zemské knihovně. Těch „neslavných“ je ovšem drtivá většina. Jako člověk, který má v Národní knihovně také za úkol přijímat knihy z pozůstalosti, musím většinou sdělovat další špatnou zprávu, že naše instituce má z nabízených knih zájem jen o pár vybraných kousků.

Plasticky proces vypořádávání se s věcmi, a zvláště knihami, které tu zůstaly po zemřelém, líčí kniha *Věci, kterých jsem se nezbavil*. Jejím autorovi Marcinu Wichovi slouží matčina obsáhlá knihovna a hřbety jednotlivých titulů k posmrtnému rekonstruování jejího čtenářského, intelektuálního či psychosomatického životopisu. Wicha také zkoumá, jak se poetika knižních titulů proměňuje v čase. Za komunismu byli podle něj lidé cvičeni v umění přežít. Udržet si majetek. Nepromarnit zálohy. Zůstat slušným člověkem. Zato kapitalismus lidi vede k umění změny: „Jak cvičit mysl či svaly, jak shodit kilogramy, být lepším otcem, uvědomělým konzumentem či zdravým nebožtíkem“. Devadesátá léta 20. století byla i proto královstvím zájmena „jak“. „Vše bylo najednou možné. Problémy nashromážděné v zaprášených knihách se dočkaly léku. Řešení byla připravena. Pouze bylo nutné říci „jak“: *Jak zachránit vztah, Jak*

vychovat šťastné dítě, Jak ovládnout zlost, nežli ovládne ona tebe... Dodejme, že u nás podobně analyzoval tituly knih a studií z 50. let sémiotik Vladimír Macura. Konstatoval, že v jazyce se tehdy zabydlel „idiom, který v podstatě libovolné jevy zabudovává do jednotné perspektivy zápasu, představuje je jako výsledek boje“, což se gramaticky projevovalo osamostatněním vazby předložek „o“ a „za“ se 4. pádem, takže hojně vycházely texty s názvy jako *O novou vesnici; O marxistickou koncepci národních dějin; O literaturu našich dní*.

Z jejich mnoha knih si ale nechává jen nepatrný zlomek. A nakonec Wicha konstatuje: „Domácí knihovny dokumentují naše čtenářské prohry. Jak málo v nich je knih, které se nám doopravdy líbily. A ještě méně je takových, které se nám líbí při opakované četbě. Většina z nich jsou památkou na lidi, kterými jsme chtěli být. Jež jsme předstírali. Jež jsme považovali za sebe sama.“ Je to ovšem mírně pesimistický pohled – pokud nějaká kniha reprezentuje životní etapu, od které se chceme distancovat, pravděpodobně jsme se jí už úplně zbavili, nebo skončila v té nejspodnější bedně ve sklepě. Ale do jisté míry je Wichův názor oprávněný: kolik lidí má doma knihu, po které toužili, ale když ji získají, zjistí, že vlastně vůbec není pro ně? Nebo jich vlastní tolik, že sice vědí, že daný titul někde mají, ale jednodušší je zajít si do městské knihovny?

Pokud zůstaneme u metafory domácí knihovny jako „pevnosti“ či „hradu“, pak v dospívání může být hlavní funkcí knihovna coby zakázaná hradní třináctá komnata skrývající důležité pravdy. Později se může stávat rozcestníkem k mnoha odlišným komnatám, z nichž každá otevírá nový svět, svépomocnou příručku *biblioterapeutickou „lékárnou“*, ale i matoucí změtí hlasů, z nichž každý radí něco jiného... Každopádně bychom měli při jejím budování myslet i na své potomky, kteří už možná budou knihy více konzumovat v audioverzi. Aby se pro ně nestala hradním vězením či pastí, z nichž se jednou budou muset dobývat. Ne každý chce totiž absolvovat onu pozoruhodnou intelektuální výpravu, jakou podnikl Wicha.

Digitální sbírky v NDK – Díl V.: Sportu zdar!

Matouš Měšťánek

V minulém díle jsme si připravovali tukové zásoby na zimu, tentokrát se tedy podíváme, jak se jich před jarem zase úspěšně zbavit. K tomu nám pomůže úspěšně se rozrůstající sbírka NDK nazvaná prostě *Tělovýchova a sport*. Jejím základem jsou sokolské příručky, nejčastěji z pera propagátorů sportu začátku 20. století, Františka Kožíška a Josefa Klenky. Ať už tedy preferujete *Cvičení s kuželi*, *Šplhání* nebo snad *Skoky prosté, útokem a o tyči*, zde naleznete to pravé. Na cvičení s dětmi se zaměřil další z bratrů sokolů Augustin Otčenášek s krásně ilustrovanou publikací *Dětský tělocvik v rodině*.

Počátky ženského sportu v naší sbírce reflektuje především Dívčí tělocvik od Klementýny Hanušové, sokolky, ale především důležité figury ženské emancipace a členky proslulého Amerického klubu dam. Další obdobnou knihou jsou pak i Lidové tance v dívčím tělocviku od Marie Záhořové-Němcové, zakladatelky české pobočky YWCA a vnučky spisovatelky Boženy Němcové.

Pro milovníky tradičních zimních sportů máme v digitální knihovně publikaci z roku 1887 Nauka o bruslení od karlínského učitele tělocviku Augusta Krejčího. O tom, jak se lyžovalo před první světovou válkou, se můžeme dočíst v knize Dr. Rudolfa Ročáka O jízdě na lyžích. A jestli máte už mrazu dost, proč si neosvěžit nasucho Nauky o plování Zdeňka Veselého, nebo si nezopakovat Jak hrátí lawn-tennis od Otakara Husáka?

Zvláštní pozornost si nepochybně zaslouží také kniha Pavla J. Šulce Společenské hry: navedení, jak zajímavým způsobem bavit se může společnost hrou. Tato kniha obsahuje všemožné společenské hry, od nám povědomých po ty zapomenuté. Je tedy libo zahrát si Na zloděje a husy, Na lavici obžalovaných nebo snad Na prasátko?

A pokud by snad někoho tato kultura pohybu stále neoslovovala, můžeme mu nabídnout dílo E. F. Züngela Kulečník, snadno pochopitelný návod ku hře, její pravidla i taje mistrovské hry. To snad uspokojí i ty z nás, kteří před tělocvičnou dají přednost hostinskému sálu.

Historické události z let končících jedničkou v Kalendáři historickém Daniela Adama z Veleslavína ve vydání z roku 1940

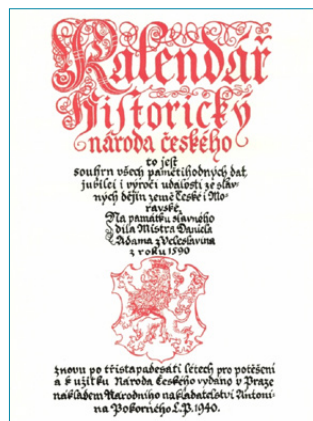
Výběr událostí zaznamenaných k měsícům

leden a únor

Hana Vajnerová

Titulní list Historického kalendáře

1. ledna

L. P. 1551 Židé v království českém z rozkazu krále Ferdinanda I. oděv změnili a na levém křídle plášťův žluté kolečko nositi začali. Ačkoli Hájek poznamenal, že L. P. 1067 též Židé s takovým znamením po Praze chodili.

5. ledna

L. P. 1921 zemřel v Paříži historik **Ernest Denis**. Většinu své práce zasvětil českým dějinám, k nimž přilnul již v letech 1872–1875, kdy žil jako stipendista na české půdě. V první své větší práci líčí husitství jako nábožensko-národní hnutí, vyrostlé ze starších tradic v zemi uchovaných, v druhém díle podává náčrt dějin věku XVI. Nejrozsáhlejší a vrcholnou knihou je „La Bohème depuis la Montagne – Blanche“, pásmo českých dějin posledních tří století, první samostatný a široce založený pokus o pokračování v díle Frant. Palackého.

9. ledna

L. P. 1431 toho dne mistři a kněží z Čech vyslaní na **concillium basilejské** nejprve slyšání, kdežto o 4 artikulích pražských od concilium čtyry, od Čechův také čtyry osoby voleny, plných 50 dní diskutovali. Řečníci concilu: 1. Jan Stojkovič z Dubrovniku – proti přijímání pod obojí, 2. Aegid Carlier – proti článku o trestání hříchův, 3. Heinrich Kalteisen – proti svobodnému kázání Slova Božího a 4. Jan Palomar – proti článku o světském panování kněží. Proti nim artykulův hájili: 1. Jan z Rokycan – kalicha Páně, 2. Mikuláš z Pelhřimova – článku o stavování hříchův smrtelných, 3. Oldřich ze Znojma – svobodného hlásání Slova Božího a konečně 4. Petr Payne zastával artykul o kněžském panování.

12. ledna

L. P. 1861 zemřel v Praze český spisovatel – buditel **Václav Hanka**. Narozen r. 1791 v Hoříněvsi, studoval poněkud opožděně v Hradci Králové, potom v Praze u Dobrovského. Roku 1817 objevil ve Dvoře Králové rukopis Královéhradecký (s nálezem r. Zelenohorského neměl Hanka nic společného) a věnoval jej Českému museu, v jehož bibliotéce pak nadobro zakotvil. Jako první knihovník mladého ústavu získal si nesmírných zásluh o rozmnožení a uchování bohatství sbírek, třebaže jeho všetečné opravování a doplňování textů starých manuskriptů, dosti obvyklé a snadno pochopitelné v romantickém ovzduší, dnes nám připadá neodpuštělnou lehkovážností.

17. ledna

L. P. 1411 umřel **Jošt, markrabí moravský a braniborský**, volený král římsko-německý. Narozen r. 1351 jako syn Jana Jindřicha Lucemburského, markrabí moravského, mladšího bratra císaře Karla IV. Jošt nastoupil 12. listopadu 1376 po svém otci v hodnost markrabskou na Moravě a přijal tuto zemi v léno od Václava IV. Byl posledním zvláštním panovníkem moravským pod svrchovaností koruny české – po něm vždy král český sám byl vládcem Moravy. Jošt byl kníže vychytralý, využívající k svému prospěchu všech rodinných rozporů mezi Lucemburky. Roku 1394 přistoupil k Jednotě panské proti Václavovi IV., r. 1401 přitrlh s markrabaty míšenskými vojensky ku Praze. Po šestinedělním ležení před hradbami města smířil se však s Václavem za znamenitou sumu peněz a doživotní zápis obojí Lužice. Po smrti říšského vzdorokrále Ruprechta dosáhl r. 1410 dlouhým vyjednáváním volebních hlasů pro sebe. Zemřel však nedočkav se ani korunovace. Jošt byl z nejvzdělanějších velmožů svého věku. Shromáždil znamenitou bibliotéku, spíše však vypůjčováním, nežli koupí – bylať lakota Joštova větší ještě než jeho zájem o knihy.

20. ledna

L. P. 1841 se narodil v Žamberku český lékař a spisovatel **Eduard Albert**.

21. ledna

L. P. 1471 kometa hrozná od východu slunce spatřina za dva měsíce. Předchůdcím byla smrti krále Jiřího.

28. ledna

L. P. 1061 umřel **Spytihněv, toho jména II., kníže české 18.**, příjmením Spravedlivý. Pochován v hlavním kostele na hradě pražském, kterýž také stavěti začal. Spravoval knížectví české toliko šest let. Po něm knížetem učiněn Vratislav, bratr jeho, kterýž potom byl prvním králem českým. Nejpamátnější událostí Spytihněvovy vlády jest sboření starodávné rotundy sv. Víta na hradě pražském z času sv. Václava a založení nové trojlodní basiliky na místě jejím léta 1060. Tato potom byla pražskou katedrálou až do dob, kdy Karel IV. počal budovati dóm gotický.

29. ledna

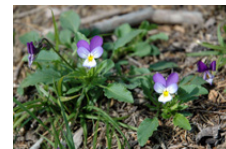
L. P. 1901 zemřel v Praze velký český básník **Julius Zeyer**. Narodil se v Praze z rodiny národně smíšené 26. dubna 1841. Studoval více z touhy po poznání než z existenční nutnosti, cestoval po Evropě i blízkém Orientu, rád se však vracel do české vlasti, která inspirovala dobrou polovinu jeho tvorby. Tiché pracovní zátiší našel ve Vodňanech, jejichž přátelská atmosféra v družném společenství Mokrého a Heritesa vlídně přijímala samotářského básníka a jejichž

melancholická krajina příznivě působila na křehkou, něžnou Zeyerovu duši. Zeyer je mistrem českého blankversu, jambického zpěvného verše, rýmem nespoutaného, v němž vyzpíval většinu svého rozsáhlého básnického díla.

1. února

L. P. 1521 toho dne a jiných potom **fiolu rozkvetlou** lidé trhali. Neb i předešlého roku zima velmi teplá byla, jakž starší lidé nepamatovali.

2. února

L. P. 1311 v outerý před svatým Blažejem, **Jan, král český** nově přijatý, před korunováním obdaroval Staré Město pražské zvláštními svobodami a právy, aneb snad raději starých zvyklostí jim potvrdil. Zvláště pak vydal práva konšelská, z nichž přednější jsou: že žádný cizinec, neuměje česky a kterýž nemá přísahy městského práva za tři léta, nemá býti konšelem. Dvanácte konšelův Čechů býti má a šest Němcův, avšak kteříž by česky uměli. Konšelem nemá býti žádný dvořák, ani ten, kdož ležáky chová, ani kdož listy za zmátky kupuje, ani cizoložník, ani lichevník aneb šantročník, ani kdož z peněz nebo pro očištění z vraždy přísahá, ani lazebník, ani barvíř, ani pištec ni hudec etc. Žádný konšel nemá hodovati za obecný groš pod hrdlem.

L. P. 1881 zemřel v Praze český technik a vynálezce **Václav Kadeřávek**. Narozen v Praze r. 1835 věnoval se od mládí mechanickým pokusům a studoval pilně fyziognomii ptáků, až se mu podařilo sestrojiti samolet český, na elektromagnetických jevech založené letadlo, které bylo jedním z předchůdců pozdějšího rozvoje aeronautiky. První úspěšný pokus s malým umělým ptáčkem, vážícím 5 a půl gramu, náleží časově již do r. 1860.

4. února

L. P. 1541 umřel **Jan Franc** z Královské Hory, doktor v právích. Ten jistou sumu odkázal, za kteroužto koupěn byl **dům u Jednorožce v ryňku na Starém Městě pražském**, aby v něm Ilias Homeri jazykem řeckým mládeži čtena byla. Když pak ten dům nebyl v slušné ceně na prodej, Pražané s učením pražským smlouvu učinili, aby místo té summy, kteráž za nimi zůstávala, vydávali lektoru takové lekci každého roku 45 grošův českých budoucně a věčně, což také do desk zemských zapsáno jest. V dobách pozdějších městská rada zapomínala plat dávat, jakž svědčí stížnost rektorova z r. 1608.

15. února

L. P. 1611 vtrhla do Prahy **vojska pasovská**, kteráž si byl císař Rudolf II. do země povolal, aby zmařil naděje Matyášovy na trůn německý i český. Kniže-biskup Leopold pasovský, synovec císařův, vyslal do Čech vojevůdce svého, plukovníka Rameé, jenž ku Praze přitáhl a toho dne Istí dobyl i Malé Strany. Ve zmatcích strašného dne vzniklo v Praze veliké krveprolití. V klášteře Panny Marie Sněžné bylo od žoldnéřů i uliční chátry povražděno všech čtrnáct františkánů, jejichž těla pak v úctě pochována jako těla mučedníků.

22. února

L. P. 1471, na den Štolování sv. Petra umřel v Praze **Mistr Jan z Rokycan**, zvolený arcibiskup pražský a slavný kazatel v kostele Panny Marie před Tejnem. Byl největší bohosloveckou individualitou své doby. Roku 1428 se stal mistrem vysokého učení pražského, jemuž zůstal věren i v dobách, kdy byl postaven v čelo české církve pod obojí jako volený arcibiskup (*pozn.: jediný pražský arcibiskup, který nebyl nikdy potvrzen papežem*). Byl neustálou spojkou mezi vysokou školou a církví. Zachránil Prahu před úderem Žižkovým. Byl patrně původcem čtyř artykulů pražských a do konce života jejich předním obhájcem. Na věži Týnského chrámu dosud (*r. 1940*) se spatřuje Rokycanův štít (hvězda v podkově) jako arcibiskupa-stavitele. Rokycana byl pochován v sídelním chrámu svém týnském; až po Bílé hoře ostatky jeho od jezuitů vyzdviženy a spáleny.

24. února

L. P. 1801 zemřel v Praze velký český buditel **František Martin Pelcl**. Studoval filosofii a teologii u piaristů i jezuitů a historii v Praze. Byl šlechtickým vychovatelem v hraběcích rodinách Šternberků a Nostitzů, r. 1773 se stal profesorem češtiny na vojenské akademii v Novém Městě za Vídní a konečně r. 1793 byl povolán na nově zřízenou stolicí českého jazyka a literatury na pražské universitě. Vedle historických prací jeho mají dodnes zvláštní důležitost pečlivé Pelcovy edice starých knih, z nichž Balbínova „Dissertatio apologetica“ roku 1775 vůbec poprvé publikovaná, a cestopisné „Příhody Václava Vratislava z Mitrovic“ (1777). Spolu s Josefem Dobrovským vydal Pelcl Kosmu a jeho pokračovatele ve dvou svazcích „Scriptores rerum bohemicarum“. Pelcl je jedním z největších v první generaci buditelské.

25. února

L. P. 1361 narodil se v Norimberce **Václav IV., římský a český král**, císaře Karla IV. a Anny, Jindřicha, kněžete Javorského dcery, prvorozený syn.

27. února

L. P. 1581 voda veliká byla u Prahy a toho dne na přívoze novoměstském hořejším pod Slovany (pod klášteřem emauzským) do sta a padesáti lidí nádenních obojího pohlaví, jdoucích na díla viničná, s prámem se zatopilo.

Zveme vás**VÝSTAVY V PŘÍZEMÍ (vchod A)****Proměny venkovské architektury v 19. a 20. století v Čechách**

1. 12. 2020. – 27. 2. 2021

Výstava zaznamenává dosavadní vývoj a současný stav venkovského stavitelství v dnešních krajích rozkládajících se z větší části na území Čech. Navazuje tak na předchozí expozice, které se věnovaly stejné tematice v rámci Moravy a Slezska rovněž s důrazem na 19. a 20. století.

Přináší možnost pohlédnout na dnešní architekturu venkova z jiného, méně obvyklého úhlu. I na první pohled obyčejné domy mohou být nositeli historické a památkové hodnoty a stejně tak je v sobě může skrývat vesnický urbanistický celek.

Tyto v mnoha případech časem zastřené hodnoty se pokoušejí odhalit pracovníci z oddělení topografie Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky, v. v. i., ve spolupráci s odborníky katedry geomatiky Fakulty stavební ČVUT v Praze.

Pomocí práce s historickými prameny a literaturou, historickými a digitálními vývojovými mapami a geodetickým – fotogrammetrickým zaměřením vybraných objektů expozice přibližuje proměnu zástavby jednotlivých vybraných vsí na území Čech v uplynulých dvou stoletích. Výstavu doprovázejí fotografie venkovských staveb od Jitky Walterové.

Výstava je realizována s podporou Ministerstva kultury ČR (NAKI II).

Výstavu si můžete prohlédnout online na <http://venkov.fsv.cvut.cz/projekt/index.html>.

